

BO

TRYGGT2030

TRYGGHETSUTLÅTANDE

Gång- och cykelbro

Henriksdal

Stiftelsen Tryggare Sverige – en oberoende och icke-vinstdrivande NGO

Syftet med verksamheten är att förbättra hjälpen till brottsdrabbade samt att främja utvecklingen inom det brottsförebyggande området. Arbetet är inriktat på att finna nya idéer, nya samverkansformer och nya lösningar.

Stiftelsen Tryggare Sverige
Carl-Gustaf Lindstedts gata 3
112 69 Stockholm
Växel: 08-29 20 00
E-post: www.tryggaresverige.org
Twitter: @TryggareSverige

Text: Ebba Bolmehag & Cornelis Uittenbogaard
© Stiftelsen Tryggare Sverige
Stockholm 2024

Innehållsförteckning

Inledning	4
<i>Syfte</i>	5
<i>Bakgrund</i>	5
Utgångspunkter	7
<i>Operationalisering av begreppet trygghet</i>	7
<i>Rutinaktivitetsteorin</i>	8
<i>Broken Windows</i>	8
<i>Hotspots</i>	8
<i>Placemaking</i>	9
<i>Prospect, refuge and escape</i>	9
<i>Trygghetsmodellen</i>	10
Konsekvensanalys	14
<i>Metod</i>	14
Fokusområden	21

Inledning

De senaste decenniernas utveckling med en ökad organiserad brottslighet, social oro och utmaningar inom polisen har medfört att brottsligheten och otryggheten blivit ett allt större samhällsproblem. Även den senaste nationella trygghetsundersökningen från Brå visar på en ökning av andelen som känner oro för brottslighet och en stadig relativ hög nivå av andelen otrygga i Sverige (NTU, 2023).

En konsekvens av den ökade brottsligheten och otryggheten är att såväl hela stadsdelar, som enskilda bostadsområden och kvarter med hög problemlivå riskerar att få dåligt rykte, vilket i sin tur kan leda till att människor känner sig än mer otrygga, utflyttning av boende, minskade fastighetsvärden och minskad omsättning för näringsidkare i området som följd.

Detta kan i sin tur leda till en negativ spiral med en än mer ökad brottslighet och otrygghet som riskerar att försämra den redan allvarliga situationen ytterligare.

Ett första steg för att motverka denna negativa spiral är att på ett strukturerat sätt kartlägga den aktuella situationen, för att sedan identifiera vilka åtgärder som bör prioriteras i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet.

En viktig fråga i detta sammanhang handlar om den fysiska miljön i såväl centrum som ute i bostadsområden och på offentliga platser och hur dess utformning i sig påverkar uppkomsten av brott och otrygghet.

Exempel på aspekter i den fysiska miljön som kan påverka brottsligheten och tryggheten positivt är ett väl integrerat skalskydd och öppna och tydliga ytor med god översikt och fria siktlinjer som möjliggör människor i området att både se och synas.

Andra aspekter handlar om en väl anpassad belysning och en god förvaltning, med ett tydligt ansvarstagande av platsen samt om att skapa en bra mix av funktioner och aktiviteter för att skapa förutsättningar för en mix av människor i det offentliga rummet, som i sin tur är en förutsättning för en bra informell social kontroll.

Ytterligare aspekter är kopplat till tillgång av information, om så väl pågående brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete i området, information om var de som är

oroliga eller varit utsatta kan vända sig samt information om vad som händer i området, såväl kopplat till event och händelser som till planerade arbeten som sker i området.

Slutligen bör även aspekter om tydlighet, orienterbarhet och om den mer övergripande gestaltningen i form av exempelvis färg och materialval, densitet och identitet beaktas.

Viktiga utgångspunkter i arbetet för att kunna öka tryggheten är att:

- *Definiera begreppen säkerhet och trygghet.* En förutsättning för att arbeta med trygghet är att alla berörda aktörer har en gemensam definition kring begreppen säkerhet och trygghet
- *Operationalisera definitionen.* Det är också viktigt att bryta ned definitionen för att göra den praktiskt användbar i varje enskild verksamhets trygghetsarbete.
- *Mät och följ upp resultatet.* Vidare är det viktigt att utifrån definition och operationalisering ta fram mätbara indikatorer för att ha en möjlighet att följa upp och utvärdera genomförda insatser.

Syfte

Syftet med projektet är att kartlägga problembilden och förutsättningarna för en säker och trygg miljö på och runt en eventuell gång- och cykelbro mellan Henriksdal och Alphyddan. Viktiga frågeställningar i sammanhanget är i vilken utsträckning utformningen av den nya bron kan bidra till uppkomsten av brott och otrygghet samt vilka möjligheter som finns för att bygga bort brottsligheten och bygga in tryggheten vid den fysiska utformningen av den aktuella gång- och cykelbron.

Bakgrund

I över 5 000 år var säkerhets- och trygghetsfrågor en viktig del av stadsbyggandet runt om i världen. Städerna bestod av en mix av bostäder, arbetsplatser och näringsverksamheter med naturliga mötesplatser, vilket medförde att människor genom sin närvaro skapade trygghet.

Under 1900-talet, men framför allt från 1960-talet och framåt, förändrades sättet att planera och bygga stadsdelar, bostadsområden och bostäder. Det har inneburit en rad problem i form av anonymitet, brottslighet och otrygghet. Det har också medfört stora kostnader då sådant som blivit fel måste rättas till, det gäller inte minst i många av storstädernas miljonprogramområden.

Enligt prognoser från Boverket finns det under de kommande åren behov av drygt en halv miljon nya bostäder. Det innebär att det är viktigt att inte begå samma eller nya misstag och

återigen bygga in brottsligheten och otryggheten i våra städer. Säkerhets- och trygghetsfrågorna måste därför vara en naturlig del i byggprocessen.

Under åren 2017 - 2020 har Stiftelsen Tryggare Sverige, i samarbete med några av Sveriges största fastighetsägare, bostadsföretag, kommuner med flera aktörer¹, tagit fram en de-facto standard vid namn BoTryggt2030 med fokus på det brottsförebyggande och trygghetskapande arbetet i stadsplaneringen.

Utgångspunkten för arbetet har varit att trygghet är en mänsklig rättighet varför det är viktigt att, genom BoTryggt2030, öka förutsättningarna för social hållbarhet genom att föra in trygghet som en naturlig och grundläggande del av samhällsutvecklingen.

BoTryggt2020 utgår från Agenda2030 och FN:s globala mål för hållbar utveckling, särskilt mål 11 som handlar om att göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

¹ De aktörer som varit delaktiga i att uppdatera och utveckla standarden BoTryggt2030 är Förvaltnings AB Framtiden, Skanska Nya Hem, HSB Sverige, Rikshem, ICA Fastigheter, IKANO Bostad, Vasakronan AB, Siemens Sverige AB, Sigtuna kommun, Norrtälje kommun, Helsingborgs Stad, Magnolia Bostad, LINK Arkitektur, Riksbyggen, ByggVesta, ASSA-Abloy, Regio Fastigheter AB, Bergsundet Development AB, Mimer AB, Boet Bostad, Huddinge kommun, Svensk Försäkring, MTR och City i Samverkan.

Utgångspunkter

Operationalisering av begreppet trygghet

Uppdraget utgår från den operationalisering av trygghet som Stiftelsen Tryggare Sverige (2018) tagit fram, där *säkerhet* definieras som den faktiska risken att utsättas för brott och ordningsstörningar, medan *trygghet* är individens upplevelse av säkerheten/risken. Det innebär att människors trygghet på en generell nivå påverkas av fyra olika faktorer. Nämligen individens känsla av kontroll, tilliten till samhället och andra människor, anhörigas och andras säkerhet samt individens tro på sin egen förmåga att förhindra brott och hantera eventuella konsekvenser av att utsättas. Nedan ges en beskrivning av varje faktor.

Individens känsla av kontroll. Detta område handlar om formell och informell social kontroll (människor, "känna sig sedd"), lämplig utformning av den fysiska miljön (t.ex. belysning, rumslig tydlighet och förutsägbarhet) och bra information (realtidsinformation t.ex. i kollektivtrafiken, information om trygghetsinsatser, information till brottsdrabbade).

Tillit till samhället och andra människor. Med detta avses bland annat god förvaltning och skötsel (åtgärda skadegörelse, parkskötsel, "rent och snyggt" etc.) och bra stöd till de individer som drabbas av brott.

Anhörigas och andras säkerhet. Med detta menas att det inte bara är individens egna livsförhållanden som påverkar tryggheten men även hur andra uppfattar situationen som riskabel, löper risk för att utsättas för brott eller har utsatts för ett brott. Det handlar även om mediernas rapportering av brottsändelser, vilket kan påverka individens uppfattning. Altruistisk oro och andras säkerhet och trygghet är betydelsefulla aspekter som spelar en roll för ens egen trygghet och hur individen upplever en plats och situation.

Individens tro på sin egen och andras förmåga att förhindra brott och hantera eventuella konsekvenser av att utsättas. Här handlar det om t.ex. uppväxtförhållanden, enskilda personers fysiska eller psykiska funktionshinder och socioekonomiska förhållanden.

Det går inte att isolera någon enskild variabel som viktigare än de andra, utan de är i högsta grad beroende av varandra och olika viktiga för olika individer. Genom att mäta de faktorer som påverkar individens trygghet kan en mer korrekt bild av hur tryggheten ser ut

utkristalliseras. Framför allt måste också resenärernas säkerhet mätas på ett mer genomgripande sätt.

Rutinaktivitetsteorin²

Rutinaktivitetsteorin försöker förklara uppkomsten av brott genom att konstatera att det krävs tre faktorer som måste sammanfalla i tid och rum för att ett brott ska kunna begås, nämligen 1) En motiverad gärningsperson, 2) Ett lämpligt objekt (som exempelvis en dator att stjäla, en byggnad att tända eld på eller en person att råna) samt 3) En avsaknad av kapabla väktare (som exempelvis kameror, larm, lärare etc.). Ur ett brottsförebyggande perspektiv innebär detta att det finns tre arenor att arbeta på för att minska brottsligheten, nämligen att; få färre motiverade förövare, minska de lämpliga objekten eller stärka de kapabla väktarna.

Broken Windows³

Enligt teorin om Broken Windows är otrygghet i samhället ofta kopplat till kriminalitet. Det klassiska exemplet är att om ett trasigt fönster inte snabbt åtgärdas sänder detta signaler till omgivningen att ingen bryr sig om området.

I ett område där invånarna upplever att ingen bryr sig minskar den sociala kontrollen och otryggheten ökar. Detta gäller alla områden, oavsett socioekonomisk status. Konsekvensen av detta blir i sin tur att invånarna undviker varandra och drar sig för att vistas i det offentliga rummet.

När den sociala kontrollen minskar kommer fler fönster att krossas i området. Något som i förlängningen riskerar att leda till ett område som präglas av skadegörelse och signalen om ett samhälle som inte bryr sig.

Hotspots⁴

Angreppssättet Hotspots handlar om att brottsligheten i samhället inte sker slumpmässigt, utan tvärtom är fokuserad i tid och rum, där vissa brott sker på samma platser och tider. Dessutom visar forskning att brottsligheten inte bara är fokuserad till specifika platser utan

² Felson, M. (1994). *Crime and Everyday Life: Insights and Implications for Society*. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.

³ <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/304465/>.

⁴ Eck, J.E., Chainey, S., Cameron, J.G., Leitner, M. & Wilson, R.E. (2005). *Mapping crime: understanding hot spots*. Research report. National Institute of Justice, US

även till specifika objekt och i vissa fall enskilda individer som tenderar att drabbas av brott upprepade gånger. Genom att kartlägga och identifiera vilka olika hotspots som finns kan det brottsförebyggande arbetet effektiviseras genom att allokera resurser till dessa platser, objekt eller individer under de tider då risken för att brott ska ske är som störst.

Placemaking⁵

Placemaking är ett koncept som bland annat handlar om att planera platser utifrån människors behov snarare än att planera utifrån ett fokus på exempelvis bilar, trafik eller kommersiella intressen, så som stora köpcentrum eller liknande.

Syftet är att få människor att vilja vara på och använda platser. Samhällen, liksom skolmiljön, utgörs av människor och en bra planering och programmering i enlighet med Placemaking kan öka inkluderingen på en plats. Människorna på platsen skapar i sin tur en social kontroll, vilket både minskar risken för att brott och ordningsstörningar ska uppstå samt ökar tryggheten på platsen.

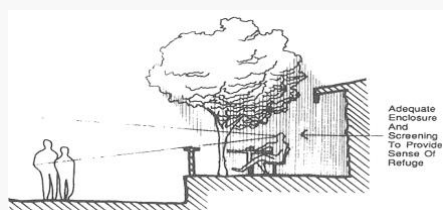
Prospect, refuge and escape⁶

Prospect, refuge and escape är tre aspekter i den fysiska miljön som Fisher och Nasar påvisar är faktorer som påverkar rädslan för brott.

Prospect handlar om vilka förutsättningar det finns för individen att överblicka en plats.

Refuge inbegriper de gömställen i en plats där individen kan uppfatta det som att en potentiell gärningsperson befinner sig. Samtidigt handlar faktorn om att det ska vara möjligt för individen att söka skydd eller dra sig undan.

Escape handlar om de potentiella flyktvägar som en plats innehar, alltså att individen har ett sätt att ta sig bort från en hotfull situation.

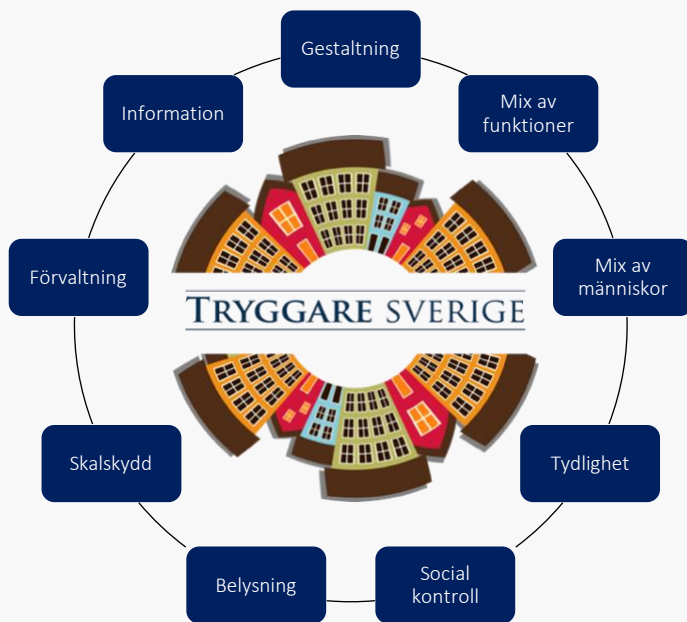
⁵ Future Place Leadership, Link Arkitektur & Stiftelsen Tryggare Sverige. (2020). *Placemaking in the Nordics*.

⁶ Fisher, B. S. & Nasar, J. L. (1992). Fear of Crime in Relation to Three Exterior Site Features: Prospect, Refuge, and Escape. *Environment and Behavior* 1992; 24; 35

Figur 1 Adequate exposure and screening to provide sense of refuge⁷

Trygghetsmodellen

Analysen grundar sig i Stiftelsen Tryggare Sveriges modell över nio aspekter i den fysiska miljön som påverkar förutsättningarna för att en plats ska upplevas som trygg.

Figur 2 Stiftelsen Tryggare Sveriges modell över nio aspekter som påverkar tryggheten utifrån den fysiska miljön

Gestaltning

En plats utseende utgör grunden till våra känslor och vår trygghet. Det fysiska rummets gestaltning skapar förutsättningar för alla trygghetsaspekter samtidigt som den kompletterar den funktion olika trygghetsåtgärder ska utöva. Gestaltning handlar om ett arbete på olika skalor och med olika inriktning: Landskap, byggnader samt design av mindre objekt. Gestaltningen av en plats främjar trygghet när detaljerna har tagits hänsyn till och den övergripande kompositionen harmoniserar med platsens funktion och huvudidé. Genom t.ex. grönska, konst, färgsättning, goda materialval, placering av objekt, mänsklig skala, alternativa vägar, möjligheten att stå och sitta komfortabelt samt ett visst rumsligt skydd (ex. placering av bänkar med skydd för ryggen, bra utformade duschrumb) skapas en miljö som känns omhändertagen, kontrollerad och som att individens integritet skyddas.

Mix av funktioner

⁷ Bildkälla: Appleton, J. (1975). *The experience of place*. London: Wiley

En mix av funktioner har ur trygghetssynpunkt som mål att främja en lämplig mångfald av ändamål och bruk samt en passande överlappning av användning- och öppettider för att stödja trygghet och social kontroll under en så stor del av dygnet, veckan och året som möjligt.

Mix av människor

En mix av människor handlar ur trygghetssynpunkt om att främja olika sorters aktiviteter, målpunkter och attraktiva platser så att förutsättningar skapas för vistelse och närvaro av olika användargrupper, t.ex. yngre/äldre, boende/besökare, män/kvinnor. En grundförutsättning är att de personer som vistas på platsen ej består av en homogen grupp (t.ex. unga män), vilket i så fall kan göra att andra samhällsgrupper blir otrygga.

Tydlighet

En plats självklarhet och territoriefrågor har länge spelat en stor roll för tryggheten. Det behöver därmed vara enkelt att urskilja vad som exempelvis är privat och offentligt i ett område. Tydlighet i stadsrummet handlar också om att det ska vara lätt att skilja på vem som ansvarar för vad i ett område. Skyltning kan bidra till det, men är sekundärt i förhållande till de direkta signaler som utformningen av rummet sänder i sig själv. Rummet i sig ska skapa en förutsägbar situation utan att det behöver förklaras.

Social kontroll

Social kontroll kan vara både formell och informell. Den första utförs av människor som inom ramen för sin yrkesroll har i uppdrag att på ett eller annat sätt aktivt kontrollera miljön. Den andra utövas främst av de som bor i området men även förbipasserande. Även när en person inte avser att utföra någon kontroll kan denne ändå bidra med det i och med sin närvaro. Social kontroll gäller både närvaro av synliga människor och överblickbarheten i rummet. Det handlar både om att kunna se och om att känna sig sedd.

Belysning

Genom att säkerställa att ett område har en "god" belysning skapas förutsättningar för social kontroll under mörka timmar och för individen att ha en bra överskådlighet i sitt närområde och därigenom uppleva en ökad trygghet.

Skalskydd

Med skalskydd refereras vanligtvis till en typ av inbrottsskydd i form av fysiskt skydd av lokaler och rum. Bra skalskydd handlar då mest om tillräckligt inbrottsskyddade väggar, dörrar, fönster och lås. Det är samtidigt viktigt att skalskyddet är väl integrerat i byggnaden, men inte syns. Ett skalskydd som är överdrivet eller inte anpassat och integrerat skickar signaler till de som vistas i området att området är "farligt" eller brottsutsatt.

Förvaltning

Trygghet och oro att utsättas för brott hänger nära ihop med hur ett område förvaltats och sköts. Det vill säga vilken omsorg och lyhördhet som finns både för människorna i området och skötsel av byggnader och offentliga rum. Att det är rent och snyggt visar att platsen är i kontroll.

Information

Tillgången till information påverkar tryggheten. Skyltar och annan information kan exempelvis upplysa om tillgänglig ansvarig personal, kontakttider och öppettider. Det handlar också om såväl realtidsinformation vid olika funktioner som mer statisk information.

Den information som förmedlas bör handla om bland annat platsspecifik information om vad som händer i området, hur individen felanmäler skadegörelse eller anmäler otrygga situationer, information till de som drabbas av brott och ordningsstörningar samt information om trygghetsskapande insatser i området.

Konsekvensanalys

Metod

Bedömningen utgår från standarden BoTryggt2030 och checklistpunkterna som anges i handboken (se även *Bakgrund*). Samtliga åtta aspekterna i trygghetsmodellen som konkretiseras i BoTryggt2030, har tagits i beaktning. Med hänsyn till projektets tidiga skede är dock inte alla riktlinjer applicerbara vilket innebär att aspekterna bedöms utifrån varierande omfattning. Samtliga riktlinjer kan emellertid bedömas längre fram och är viktiga att beakta i den fortsatta processen. Detta gäller specifikt aspekterna Belysning, Skalskydd, Förvaltning och Information.

Figur 3 BoTryggt2030s modell över åtta aspekter som innehåller riktlinjer för planering av säkra och trygga livsmiljöer

Underlaget består av följande dokument och ritningar:

- Rapport 2023:41 Henriksdalsberget: effekter av nya gång- och cykelförbindelser
- Bostek 2022-övriga illustrationer
- Rapport 227777, Nacka Kommun GC-bro Henriksdalsberget – Sickla: Förslag utformning samt kalkyl GC-bro
- Fördelningsanalys PTV Visum
- Referensobjekt hissar med spång
- Bostek 2022, 7 Bilaga 1. Elevation GC-bro
- Förslagsritning BS2023024-001
- Förslagsritning BS2023024-002
- Förslagsritning BS2023024-003

Utlåtande

I denna del beskrivs en sammantagen bedömning utifrån den genomförda analysen som innefattar de övergripande effekterna av förslaget att bygga en gång- och cykelbro som sträcker sig mellan områdena Henriksdal och Alphyddan. Ett mer specifikt arbetsunderlag med åtgärdsplaner utifrån samtliga aspekter redovisas under rubriken *fokusområden*.

Aktuellt område

Till att börja med är det relevant att analysera hur den befintliga situationen ser ut i Henriksdal och Alphyddan samt omkringliggande områden när det kommer till brott och otrygghet. En analys av antalet polisanmälda livskvalitetsbrott⁸ (t.ex. i form av inbrott, stölder, skadegörelse och narkotikabrott) för år 2023 visar att det sammanlagt anmäldes 48 respektive 35 livskvalitetsbrott i de (bas)områden som ligger i direkt anknäring till området där bron planeras att byggas⁹. Statistiken visar att det framför allt rör sig om problematik kopplat till skadegörelse, fordonsbrott och narkotikabrott. Både fordons- och narkotikabrotten är så kallade spanings- och ingripande brott, vilket innebär att ju mer fokus polisen lägger på dessa brott, desto fler anmälningar upprättas. I sammanhanget är det också viktigt att notera att antalet polisanmälda brott inte är detsamma som antalet begångna brott. Få anmälda brott kan exempelvis också vara en indikation på en utbredd tystnadskultur och låg anmälningsbenägenhet.

I detta fall kan konstateras att det är få polisanmälda livskvalitetsbrott i de aktuella områdena. Däremot finns områden i närheten med en högre andel polisanmälda livskvalitetsbrott än genomsnittet. Det gäller i första hand Danviken S med 409 polisanmälda livskvalitetsbrott och Sickla industriområde (som förväntas vara en mål-/knytpunkt för flera som rör sig via bron) med 296 polisanmälda livskvalitetsbrott.

En annan relevant fråga är i vilken utsträckning de boende i de aktuella områdena är trygga. Resultaten när det gäller otryggheten i Henriksdal och Alphyddan visar att 10 respektive 14 procent av de svarande uppger att de är mycket/ganska otrygga när de rör sig ute på kvällen alternativt avstår att röra sig ute kvällstid¹⁰. Även om det är allvarligt att så många som 10-14

⁸ Med begreppet livskvalitetsbrott avses den typ av brott och ordningsstörningar som i första hand påverkar tryggheten i vardagen för de som bor, vistas och verkar i ett område, se Region Stockholm (2021:28).

⁹ <https://storymaps.arcgis.com/collections/8b89cbe67c354d2bb6f2215241f7f218?item=3>

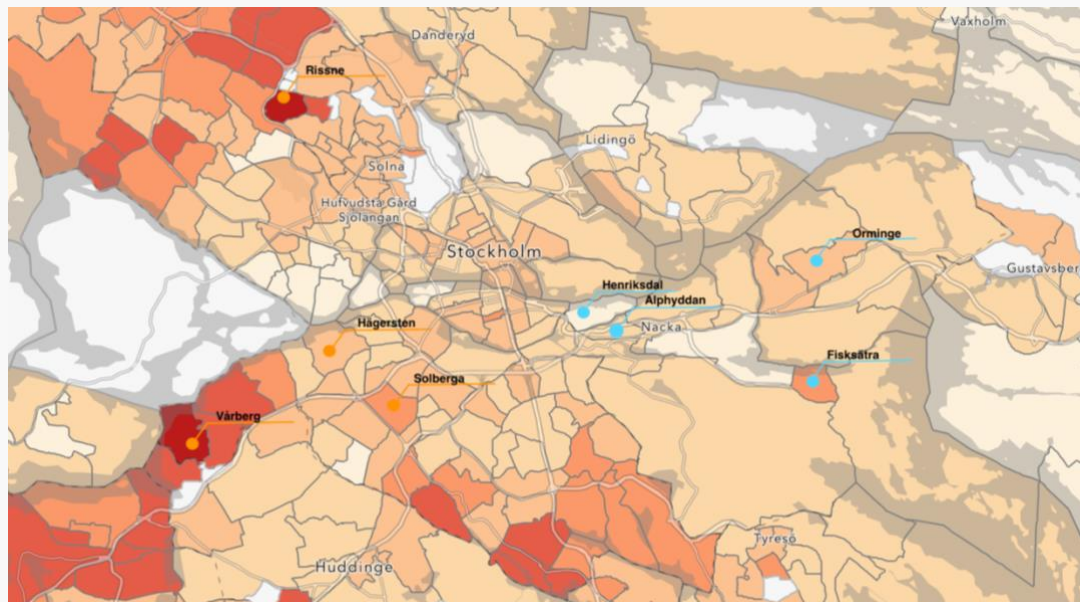
¹⁰ <https://storymaps.arcgis.com/collections/8b89cbe67c354d2bb6f2215241f7f218?item=4>

procent är otrygga så sticker procentsatserna inte ut vare sig ur ett kommunalt eller regionalt perspektiv.

Inom Nacka kommun	I Stockholmsregionen
Henriksdal 10%	Hägersten 3%
Alphyddan 14%	Solberga 34%
Orminge 25%	Vårberg 53%
Fisksätra 34%	Rissne 54%

Tabell 1: Andel svarande i respektive område som uppger att de är mycket/ganska otrygga när de rör sig ute på kvällen alternativt avstår att röra sig ute kvällstid

Den sammantagna bedömningen är att den aktuella situationen i främst det omkringliggande området gör det ännu viktigare att göra medvetna val kopplat till säkerhet och trygghet under såväl planerings- som byggs-, och förvaltningskedet.

Karta 1: Orienteringskarta för områdena i tabell 1

I sammanhanget vill vi särskilt betona själva byggskedet som ett mycket kritiskt skede då både många livskvalitetsbrott och otryggheten tenderar att öka i samband med nyproduktion och

ombyggnation¹¹. Anledningen till att brottsligheten tenderar att öka på och i anslutning till byggarbetsplatser är förekomsten av dyra byggmaskiner, -verktyg, och -material, försämrad informell social kontroll, otydliga ansvarsförhållanden, dåligt integrerat skalskydd och dåligt förvaltade miljöer. På samma sätt ökar otryggheten till följd av förekomsten av skadegörelse, klotter och andra brott, blockerade siktlinjer, bristfällig information, försämrad social kontroll, funktioner som försvinner eller blir störda med återvändsgränder och trånga passager, dålig belysning och mörka platser samt bristfällig förvaltning.

Utformning

För att så långt som möjligt bygga bort brottsligheten och bygga in tryggheten är det viktigt att beakta de rutiner, checklistor och kunskap som finns i BoTryggt2030 för respektive plan-, projekterings-, bygg- och förvaltningsskedet. Inte minst för att tillgodose en plats där människor känner sig trygga och som är hel och ren, utan utrymmen där individer kan operera i skymundan. Utifrån riktlinjerna i BoTryggt2030 finns flera aspekter i utformningen av bron och angränsande ytor som bör beaktas för att förebygga uppkomsten av problematik kopplat till brott och otrygghet.

Gestaltning

Det finns i dagsläget få förbindelser till och från Henriksdal. En gång- och cykelbro mellan Henriksdal och Alphyddan bedöms bidra till en integrering av områdena samt främja orienterbarheten i området. Ur ett helhetsperspektiv bidrar detta till att tillgängligheten samt valbarheten gällande alternativa vägar ökar. Detta är speciellt positivt med hänsyn till den planerade bebyggelsen som inkluderar verksamheter, vilka kan attrahera fler människor till platsen för olika syften.

Med hänsyn till platsens nuvarande förutsättningar och de få befintliga förbindelserna i området kommer bron utgöra en huvudförbindelse till och från Henriksdal som används regelbundet. Detta bör avspeglas i brons utformning genom att den gestaltas och upplevs som ett huvudstråk samt har förutsättning att tillgodose utrymme för frekventa flöden. Ett huvudstråk är en av huvudförbindelserna genom ett område och bör utformas på ett sätt som främjar daglig användning så stor del av dygnet som möjligt och främja förutsättningarna att bli sedd och se andra samt motverka en känsla av utsatthet. Identitetsskapande inslag appliceras med fördel i brons utformning för att integrera bron med omgivningen och visa upp en plats som tas omhand.

¹¹ Stiftelsen Tryggare Sverige (2023).

Bron utgörs av ett ytterst begränsat utrymme vilket innebär att olika trafikslag möts på en liten yta. Detta riskerar att bli problematiskt och öka risken för friktion då användarna färdas i varierande hastigheter och passerar varandra på nära avstånd. Det ställer även krav på att det finns utrymme att passera förbi/köra om användare som färdas i lägre hastighet, utan att begränsa flödet på bron och skapa köbildning. Detta kan även tänka sig bli problematiskt vid underhållsarbete på bron där arbetsmiljön, maskiner och verktyg blockerar delar av ytan vilket kan begränsa utrymmet avsevärt.

Mix av funktioner

Gång- och cykelbron kan ha en negativ påverkan på befintliga kvaliteter i området, som exempelvis promenadstråket längs vattnet. Upplevelsen av området intill vattnet kommer få en helt annan rumslig upplevelse när bron är byggd och konstruktionen tar anspråk på naturmiljön i anslutning till promenadstråket. Detta genom att bron exempelvis skapar skuggiga ytor samtidigt som brons pelare påverkar överblickbarheten på marknivå.

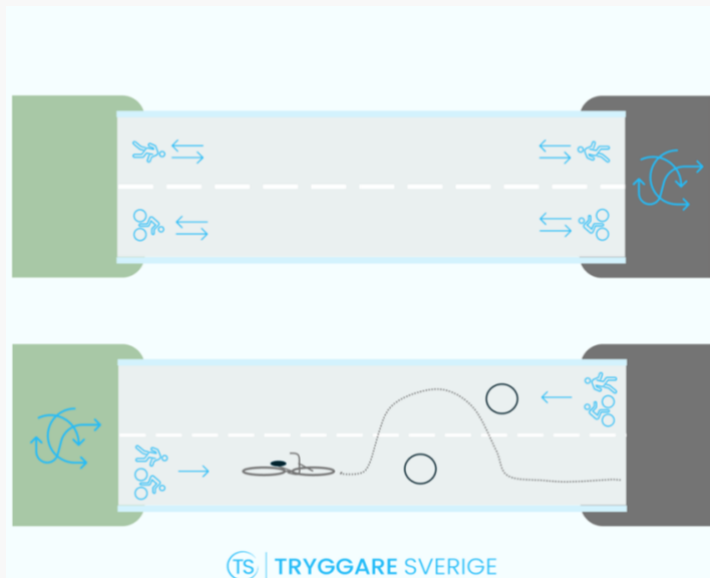
Det finns, av naturliga skäl, begränsade möjligheter att tillföra ytterligare funktioner på bron. Däremot kan gestaltningen utformas på ett sätt som skapar en rumslig variation samt möjliggöra småskaliga element, liksom ytterligare funktioner som exempelvis sittmöjligheter, informationstavla, utsiktsmöjligheter, med mera.

I sammanhanget finns dock goda förutsättningar att tillföra ytterligare funktioner vid och omkring brons in-/och utgångar i syfte att öka flödet och närvaron av människor samt främja den sociala kontrollen i anslutning till bron. Den planerade förskolan är ett positivt exempel på en verksamhet som kan generera flöden till och från Henriksdal och som bidrar till att människor rör sig i området samt över bron och kan iakttä det som utspelar sig i närområdet. För att bibehålla denna närvaro under flera tider på dygnet bör de kompletteras med olika funktioner som möjliggör för människor att vistas på platsen under kortare samt längre stunder och som attraherar olika grupper. Exempelvis kan det tillföras lekfulla miljöer, motionsspår och förutsättningar för exempelvis sportaktiviteter eller liknande.

Tydlighet

Det finns behov av att förtydliga brons utformning på ett sådant sätt att det framgår hur besökaren använder och rör sig på platsen samt vad hen kan förvänta sig möta på platsen. I detta fall rör det sig i synnerhet om hur bron ska användas, vilka ytor som tilldelas gående respektive andra transportmedel, färdriktning samt olika hastighet. För att öka tydligheten går det exempelvis att arbeta med varierande markbeläggning, markeringar, färger och material samt skyltning. Detta för att tydliggöra gränsen mellan olika ytor där exempelvis användningsområde och/eller regler skiljer sig åt. En tydlig utformning ökar individens känsla av kontroll på platsen samt förhindrar friktion och konflikter när flera transportmedel, i olika

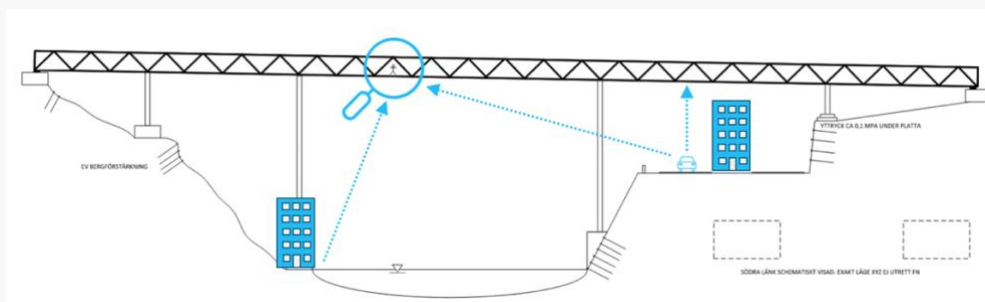
hastigheter och färdriktningar delar på en begränsad yta. Det är även väsentligt att bibehålla en tydlighet omkring bronns in-/utgångar för att underlätta orienterbarheten i området och användningen av bron. Det bör finnas skyltning som vägleder besökare till bron samt förmedlar vilka områden som bron går mellan.

Figur 1: Illustrationen visar exempel på samspel mellan fordon och användare på bron samt behovet av tydliggörande inslag som ökar orienteringsförmågan.

Social kontroll

Bron i sig är en rak passage där det finns bra förutsättningar för god överblickbarhet. Däremot finns det begränsade förutsättningar att från omkringliggande funktioner kunna iaktta det som utspelar sig på bron varpå den informella sociala kontrollen bedöms bristfällig. Bron är placerad på en mycket hög höjd. Enligt arkitekten Jan Gehl kan den mänskliga skalan och kontakten bibehållas upp till våning fem, vid högre höjder än så tappar vi relationen till vad som utspelar sig i de olika rummen. Gång- och cykelbron hamnar betydligt högre upp än vad som motsvarar våning fem, vilket innebär att relationen till "gatunivån"/marken, där andra personer rör sig, försvinner helt.

Figur 2: Schematisk illustration av bron i jämförelse med en mänsklig skala: en fasad på fem våningar.

Med hänsyn till att bron inte erbjuder alternativa vägar kan detta ge upphov till oönskade möten samt att specifika grupper kan komma att kontrollera platsen. Förslagen utformning av bron med tak och väderskydd skapar också risk för häng, eftersom bron kan uppfattas som en plats för vissa grupper att samlas på och få skydd när det dåligt väder eller kallt. Det bör utredas hur detta kan kompenseras för genom att exempelvis tillföra fler funktioner i närheten av bron, göra det mindre attraktivt att "hänga på" platsen och/eller tillföra formell social kontroll likt exempelvis (trygghets)larm.

Det är positivt att installation av kameror på bron tagits upp i förslaget i syfte att kompensera för den potentiella låga informella sociala kontrollen som kan uppstå på grund av det mindre antalet förbipasserade och den distanserade placeringen. Under vissa tider finns det risk att antalet cyklister och gångtrafikanter är få vilket kan leda till en otrygghet utifrån känslan att ingen kan se en, detta kan speciellt bli problematiskt nattetid. För att den informella sociala kontrollen (observationer från användarna på platsen och förbipasserande) ska fungera som en effektiv, kontinuerlig social kontroll krävs att minst 100 personer i timmen passerar förbi. Detta värde nås inte på bron dygnet runt, där det förväntas passera 1500 gångtrafikanter om dygnet, utan möjligen enbart i enstaka moment (tex morgontrafik till jobbet och skolan).

Belysning

Belysning av bron tas upp i förslaget, vilket visar på en väl upplyst passage. Det saknas dock detaljer kring hur belysningen kan bidra till en varierande gestaltning och skapar bra förutsättningar för att även kunna läsa av personernas intentioner (ansikten) utan att skugga dessa. Belysning bör också beakta kontrasterna mellan bron och anslutande ytor vid brons in- / och utgångar för att tillgodose en överskådlig plats.

Skalskydd

Det är positivt att det i ett tidigt stadie planerats för glasväggar på bron vilket utgör ett skydd samtidigt som det tillgodoser en överblickbarhet både för användarna samt människor i närområdet. Detta i kombination med tak över bron motverkar exempelvis stenkastning vilket kan orsaka farliga situationer med hänsyn till trafikleden nedanför. Det förhindrar även möjligheten att klättra över brons väggar, vilket i sin tur skapar ett skydd mot suicidförsök. I underlaget diskuteras fordonsskydd i anslutning till bropelarna för att förebygga skador på en ytterst känslig del av konstruktionen. Det framgår dock inte på vilket sätt utformningen begränsar möjligheten för ej tillåtna fordon att utnyttja bron. Exempelvis är in/utgångarna tillräckligt breda för att en bil ska kunna passera igenom. Bron utgörs av en rak passage vilket även möjliggör för motorfordon att komma upp i en hög hastighet. För att begränsa tillgängligheten och bibehålla en säker miljö för oskyddade trafikanter bör det undersökas huruvida inkörsskydd och fartbegränsningar kan inkluderas i utformningen. Detta kan göras på ett kreativt sätt som även bidrar till områdets identitet.

Förvaltning

Det är positivt att förslaget tar upp åtgärder för att tillgodose en effektiv förvaltning. Exempelvis genom taket som minskar behovet av snöröjning samt valet av material för konstruktionen. Det framgår dock inte på vilket sätt materialvalet förebygger klotter samt behovet av reparationer och underhåll. Det saknas exempelvis papperskorgar på bron och de inglasade väggarna som omsluter passagen bör utföras i okrossbart glas för att motverka skadegörelse.

Information

Förslaget saknar vidare detaljer kring hur och var information om brons användningsområde samt kontaktuppgifter kan placeras. Tillgång till information påverkar tryggheten och individens känsla av kontroll och bör förmedla vad som händer i området, hur individen felanmäler skadegörelse och brister samt anmäler otrygga situationer. Om kamerabevakning används ska det finnas information om varför kameror är utplacerade och i vilket syfte.

Hela resan-perspektiv

I och med att den föreslagna bron skapar en ny alternativ förbindelse finns förutsättningar för fler att hitta en tryggare väg till och från Henriksdal. För att tillgodose en trygg passage är det väsentligt att även angränsande ytor tas i beaktning för att tillgodose ett så kallat hela resan-perspektiv. Ett hela resan-perspektiv betyder att alla delar av resan, det vill säga även vad som händer i rummet mellan husen och på vägen till och från platsen, tas i beaktning i utformningen. Detta innebär exempelvis att vägen till och från bron ska vara tydligt utformad, belyst, aktiverad och gestaltad på sådant sätt att orienterbarheten och individens känsla av kontroll främjas samt att det finns förutsättningar att se andra och bli sedd. Detta påverka i vilken mån människor upplever sig trygga och bekväma med att röra sig till och från bron och är därmed en förutsättning för att människor ska utnyttja förbindelsen.

Fokusområden

I den vidare utvecklingen av gång- och cykelbron och dess närområde rekommenderas att ett antal fokusområden ses över utifrån riktlinjerna i BoTryggt2030. Dessa ska ses som punkter att ta höjd för i den kommande utvecklings- och byggprocessen:

- Det bör tydligt framgå hur bron ska användas och vad besökaren kan förvänta sig på platsen. Detta kan uppnås genom tillförande av exempelvis skyltning, regler, varierande markbeläggning samt orienteringsmarkeringar.
- Bron bör innefatta en bredare utformning som tillgodoser ytterligare utrymme för transportmedel och flöden på bron samt minska risken för att friktion uppstår.
- Det är väsentligt att reglera vilka ytor som tilldelas respektive transportmedel, färdriktning och hastighet för att förebygga konflikter mellan transportmedel och användare samt tillgodose en effektiv förbindelse.
- Bron har förutsättningar till att bli ett huvudstråk i området och det är därmed viktigt att även utformningen tillgodoser en sådan kapacitet att den kan fungera som en huvudförbindelse. Detta innebär att den ska vara planerad för att tillgodose utrymme för det beräknade trafikflödet i området samt att det genom utformningen ska framgå att det är en huvudförbindelse och entré till Henriksdal respektive Alphyddan.
- Även ytorna i anslutning till bron bör inkluderas i det brottsförebyggande arbetet och innefatta god belysning, skyltning, överblickbarhet samt funktioner som främjar rörelse och en social kontroll på och i närheten av bron. I syfte att tillgodose hela resanperspektivet.
- Det framgår inte i handlingarna på vilket sätt utformningen motverkar att människor kan ta sig upp på taket av bron.
- Passagen bör utformas med identitetsskapande inslag och en arkitektonisk variation i syfte att tillföra identitet, öka orienterbarheten och anknytningen till platsen.
- Det bör utredas på vilket sätt det går att införa tillgänglighetsbegränsningar i anslutning till passagens in- och utgångar för att begränsa tillträde för specifika fordon. Även farthinder eller andra element som sänker/begränsar hastigheten är väsentliga.
- Det är väsentligt att i ett tidigt skede planera för att bron utformas med material och tillgänglighetsbegränsningar för att förebygga skadegörelse och vandalisering, exempelvis okrossbart glas och material där klotter ej fäster.
- För att tillgodose ordning och reda bör papperskorgar finnas tillgängliga på bron samt i anslutning till bron.
- Det finns behov av att kompensera för den bristfälliga sociala kontrollen genom exempelvis formell kontroll samt genom att tillföra funktioner i anslutning till bron för att främja rörelse på bron samt i området.
- Det bör undersökas på vilket sätt det går att utforma bron på sådant sätt att möjligheten för "häng" och att enskilda grupper tar över platsen minimeras. Viktig fråga i sammanhanget är på vilket sätt det går att planera en miljö som är oattraktiv för exempelvis ungdomsgång som ämnar att använda bron som hängplats. Detta kan exempelvis innebära att det inte tillgodoses tillgängliga eluttag, wifi, uppvärmning eller sittmöbler som erbjuder sittmöjligheter för stora grupper.
- Det kan med fördel tillföras varierande funktioner i närheten av bron för att främja närvaro och aktivitet i anslutning till bron in- och utgångar i syfte att öka den sociala kontrollen. Aktuella funktioner bör baseras på områdets förutsättningar och kan

innebära både verksamheter samt motionsspår, lekplatser, utegym etc. Viktigt är att beakta ett brottsförebyggande perspektiv även vid utformning och placering av dessa.

- Goda belysningsmöjligheter bör liksom på bron, beaktas vid respektive in- och utgångar för att förebygga starka kontraster som begränsar synfältet.
- Det bör finnas skyltning som vägleder besökaren till, samt via bron för att tillgodose en god orienterbarhet.
- Det bör finnas god skyltning på och i anslutning till bron samt information och kontaktuppgifter vid eventuella nödsituationer. I sådant fall där exempelvis kamerabevakning införs på bron är det väsentligt att informera om detta, hur det fungerar samt i vilket syfte den implementerats.

Sammanfattningsvis innebär en gång och cykelbro mellan Henriksdal och Alphyddan ett positivt inslag på så sätt att det integrerar områdena med varandra, ökar tillgängligheten och de alternativa vägarna till och från Henriksdal. Bron är även en god tillgång när det i en framtida utveckling av området tillkommer verksamheter och ny bebyggelse som kommer innebära högre krav på transportvägar och tillgänglighet, inte minst med hänsyn till förskolan och barnfamiljer i området. Utifrån den genomförda analysen bedöms bron ha förutsättningar för att bli en trygg förbindelse mellan Henriksdal och Alphyddan, förutsatt att synpunkterna i detta underlag beaktas och tillåts påverka utformningen. Samt att ett brottsförebyggande perspektiv likt BoTryggt2030 beaktas under hela processen vid planering, byggnation samt förvaltning av bron och miljön i anslutning till brons in-/och utgångar.